

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

Professor Hjalmar Edgren.
HJALMAR EDGREN, Kvinnobildning i Amerika. I.
Eva Fryxell, Ett 75-årsjubileum.
ASTRID AHNFELT, Reliokratet.
EVA FRYXELL, Soljus poesi.
Ett par ord i telegrafistfrågan.
Småskollärarinnornas petition om löneförhöjning.
Litteratur: F. E., Marianne Røder af MÅRTA STARNBERG. — F. E., Nina
af MATHILDA MALLING. — F. E., John Greff af THOMAS P. KRAG. —
F. E., Kjell af J. BLICHER-CLAUSEN. — L. G., »Kokböcker».
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.

Mot hosta,

försäkrad af förkyllning, halskatarrer m. m., användes Fil. Dir. P. Håkansson's Salubrin fördelaktigast till inandning medelst inandningsapparater enligt särskild beskrifning. Partilager hos **GEIJER & Co., Stockholm.**

“Baletto”

A. M. BORDSBILJARD

med gummivallar och patentskifva som ej kan slå sig,
cm. 185 × 93.

Komplett med 5 köer, 16 bollar m. m. kr. 150: —

Fotställning extra » 15: —

A. B. Nordiska Kompaniet

Regeringsgatan.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs.! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrannt och af bästa material. ☛
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 Drottninggatan 52.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfalltiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Från

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags Expedition

hafva utkommit och finnas hos alla bokhandlare att tillgå bland andra följande arbeten passande för

Passionstiden:

Den lidande Kristus af *F. W. Krummacher*, *Tredje uppl.* Ny öfversättning. Häft. 4 kr., v. b. 4,50, halffr. b. 5 kr.

Den korsfäste. Passionspredikningar af Hofpredikanten *G. E. Beskow*, *Andra uppl.* Häft. 2 kr. v. b. 2,50, klotb. 3 kr.

Passionsveckan af *William Hanna*, Häft. 1,25.

Jesus Kristus och honom korsfäst af *Adolf Saphir*, *Andra uppl.* Häft. 1 kr., kart. 1,40, klotb. 2,25.

Vid korset och grafven. Korta passionsbetraktelser i fastan samlade ur framstående lärares skrifter. *Andra uppl.* Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1,25.

Jesu afskedstal. Betraktelser öfver Joh. Evang. 13-17 kap. Af teol. Doktor *W. Fr. Gess*, *Andra granskade uppl.* Häft. 1,50, v. b. 2 kr., klotb. 2,50.

Smärtornas man. Passionsbetraktelse öfver Esaias 53 kap. af Kontraktsposten *Fr. Sandberg*, Häft. 30 öre.

Förklaring öfver Esaias 53:e kapitel af *M. Luther*, *Sjunde uppl.* 25 öre.

På vägen till Zion af *G. Everard*, Öfversättning af *G. S. Löwenhielm*, *Andra uppl.* Häft. 1 kr., kart. 1,25, klotb. 2 kr. 25.

Våra högtider af *Emil Frommel*, *Andra uppl.* Häft. 1,50, klotb. 2,50

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke lages lämnas *extra rabatt.*

All slags Linnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrslar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.

Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Professor Hjalmar Edgren.

Den uppsats om »Kvinnobildning i Amerika», som vi här nedan meddela, hölls som föreläsning på den af Fredrika-Bremer-Förbundet i höstas ordnade föredragsserien å K. F. U. M. Ett par veckor efteråt och föreläsaren hörde ej mer till de lefvandes antal. Professor Edgren afled hastigt af hjärtförslamning den 9 dec. i sitt hem på Djursholm. I friskt minne torde ännu vara den sorg och det deltagande som denna, mänskligt att se, alltför tidiga död väckte i vida kretsar, och de många sympatiska uttalanden om hans person och lifsgärning, som med anledning af hans bortgång förekommo i pressen.

Likväl var han långt ifrån att vara känd i sitt fädernesland, såsom hans mångsidiga begåfning samt ideella och frisinnade lifs-åskådning förtjänade. Han var ju också jämförelsevis en främling i sitt eget land; största delen af sitt lif hade han tillbringat i Amerika och det var först sedan ett par år tillbaka han slagit sig ned i Sverige, i akt och mening att ställa sin djupa lärdom och sina rika lifserfarenheter till sina landsmäns tjänst. Här torde företrädesvis den förstnämnda egenskapen varit beaktad. Hans anställning vid Nobelinstitutet som granskare af engelsk, amerikansk och nederländsk vitterhet är ju ett bevis för det stora anseende, han åtnjöt som filolog. Inom litteraturen har han äfven förvärfvat sig ett högt aktadt namn, dels som själfständig skald, dels som tolkare af sanskritlitteraturen och Longfellow, Tennysons m. fl. dikning.

Men i hans adoptivland på andra sidan hafvet, där hans personlighet utmäjlats och bland hvars ungdom han som uppfostrare under sin mannakrafts dagar på ett så välsignelserikt sätt verkat, där synes *människan* Hjalmar Edgren vara till fullo älskad och uppskattad. De amerikanska tidningarna ägna också de varmaste ord åt den bortgångnes minne, och särskildt innehålla de ifrån Nebraska, hvars statsuniversitet han varit med om att stifta och där han under många år haft sin verkningskrets, de mest lofordande uttalanden om hans betydelse som uppfostrare och organisatör. »Här på platsen

för hans forna verksamhet», heter det bland annat, »lefver hans ande i vår institutions utveckling, i det inflytande han utöfvat på sina medmänniskor samt i den vördnad och kärlek, hvarmed hans minne städse skall omgifvas.»

Att en man med Hjalmar Edgrens läggning skulle vara en varm vän af kvinnans framåtskridande faller af sig själf. Hans öfvertygelse var, att ett sådant framåtskridande måste stå i växelverkan med de tillfällen till bildning som bereddades henne, och en del af hans på egna erfarenheter stödda tankar i detta ämne har han nedlagt i sin skildring af den Amerikanska kvinnans bildning, hvilken vi här återgifva efter hans eget manuskript, som redan före förf:s bortgång af honom själf ställdes till tidskriftens förfogande.

Kvinnobildning i Amerika.

Föredrag för Fredrika-Bremer-Förbundet

af

Hjalmar Edgren.

Att framställa den amerikanska kvinnans bildning i detta ords rika och omfattande betydelse — hennes bildning i hemmet, i skolan, i kyrkan, i umgänget, på verksamhetsfältet, genom litteraturen, med ett ord hela hennes lifsbildning i dess mångskiftande nyanser, hvilka sammanflyta till ett helt —, detta vore en uppgift, som jag ej dristat mig upptaga. Jag skall därför i min framställning begränsa mig till att söka antyda de stora konturerna af den amerikanska kvinnans bildning i skolan och dess, visserligen äfven med andra betingelser sammanflätade, samhällliga betydelse, och jag nödgas, äfven med denna begränsning af ämnet, på förhand tillstå dess ofullständiga behandling. Jag bör äfven förutskicka den anmärkning, att, om jag håller mig till de allmänne, de mera framträdande ljusa dragen i denna bildning, kommer detta sig ej däraf, att jag icke vet att vid sidan om dem äfven finnas skuggor, utan snarare däraf, att jag anser de förra, just såsom de väsentliga, mest förtjänta af vår uppmärksamhet. Vill man ensidigt leta efter krypande skuggor så nog kan man finna dem litet hvar stans i världen och nog kan man af dem hopkonstruera en nattbild, som emellertid tillika blir en fullkomlig vrångbild.

Af sådana ha vi nog i våra skildringar från Amerika. Dessa bjudas oss af personer, som icke äga någon förtroligare bekantskap med landets eget inre kulturlif sådant det utstrålar ur dess bildade hem och dess skolor, ej blott i de af främmande element så starkt uppblandade storstäderna, utan framför allt i dess intagande mindre städer och på landet. Dessa skildrare söka nära egna och andras förutfattade fördomar med snabbt uppfångade, ensidiga och ofta af hörsagor färgade intryck om abnormiteter af flera slag, hvilka visserligen äfven kunna uppspåras i det under en oerhörd utveckling sjudande samhället därute, men som ingalunda, äfven där de tilläfventyrs äro sanningsenliga, gifva en sanningsenlig totalbild.

Amerika, då vi därmed, som vanligt, mena Förenta Staterna, har varit ett föregångsland i mycket och ej minst i fråga om allmän folkuppföstran och kvinnobildning. Dessa båda höra där, som sig bör, så väl tillhoppa, den ena utgör i så väsentlig mån den andras grund, att de måste fattas gemensamt.

Det är blott långsamt som bildningens ljus spridt sig från höjderna nedåt de skumma dalarna. Hunno än stundom, såsom isynnerhet hos oss, glesa strimmor dit ned redan för århundraden sen, så är det dock först i vår tid som folkbildningsarbetet tagits upp på allvar. Och intet af tidens civilisatoriska sträfvanden torde blifva rikare på följder. Är folkupplysningens utbredning så till vida kännetecknande förnämligast för protestantiska länder och bland dessa främst för sådana, där den demokratiska andan råder, så är likväl den ifrån deras folk utgångna idén så starkt öfvertygande, att den småningom, om än långsamt, nedbryter äfven andra folks äldre åskådningssätt och seder. Och har idén äfven litet hvar stans sina tviflare och motståndare, så förminskas dock alltjämt dessas antal, medan de öfverblifna af tidsströmmen sopas undan och förglömmas.

Så naturlig synes nu de flesta i vårt land folkuppföstringens utbredning, att vi ej lätt fatta att den tid ligger oss så nära, då äfven de mest upplysta ansågo annan folkbildning än bibringandet af de väsentliga kristendomsbegreppen ej blott onödvändig utan rent af samhällsvådlig. Sade ej för föga mer än en mansålder sen en man som Tegnér, att hvarje annan folkbildning »anses icke blott umbärlig, utan äfven ofta mera skadlig än gagnande»? Också var vår allmänna folkskola att börja med en utan omkostnad af staten upprättad förberedande skola för konfirmationsläsningen. Den har sedan dess i vissa fall ryckt ett godt stycke fram. Hvad än med skäl må sägas om vår folkskolas öfvervägande dogmatiska prägel

visst är likväl, att den numera med sin obligatoriska öfverhufvud sexåriga kurs, med vidare utsprång här och hvar, meddelar en god elementär bildning; och vi kunna med berättigad glädje se den rangordning vårt folk intar på folkupplysningens skala, om vi äfven, såsom nogsamnt intygas af mycken råhet och okunnighet som dröjer kvar i flera af våra landsändar, öfverskatta denna rangordning, hvars ofullständiga värde mätare utgöres enbart af antalet hjälpbart läskunniga bland våra beväringar. Men hela vårt skolsystem lider af den brist, att folkskolan och de högre läroverken ej bilda en organisk enhet, en alltigenom för alla afsedd och så vidt som möjligt förberedd folkskola i detta ords vidaste mening eller, om man så vill, »medborgarskola». Det är sant, att vår begränsade folkskola är öppen för alla, och att våra högre s. k. allmänna läroverk stå öppna äfven de med ringa afgift för hela folkets *manliga* ungdom. Men emellan dem och den jämförelsevis lågt stående och olikl anlagda folkskolan bildas en klyfta, ej blott på grund däraf, att en sammanlödning i kurser ej finnes, utan äfven emedan de förra genom studiernas anläggning och sin afskildhet intaga en viss förnäm akademisk hållning och synas mera speciellt anlagda för s. k. »bättre mans barn».

I Amerika däremot utgör hela det offentliga skolsystemet, från den tidigaste bottenskolan till universitetets afslutning, på sätt som senare skall angifvas, en stor organiskt sammanhängande folkskola, hvars afdelningar med rikliga uppoffringar göras så tillgängliga som möjligt, i det hvarje skoldistrikt täflar att bygga sin obligatoriska bottenskola allt högre, och all undervisning, ja oftast t. o. m. böcker och skolmateriel, är absolut kostnadsfri under de första tolf åren och i det närmaste äfven därefter. Denna skola är alltigenom utan ringaste åtskillnad öppen för *båda könen*.

Hvar och en, som aldrig så litet sysslat med ämnet om utvecklingen af kvinnans sociala ställning, har sig väl bekant, att hon under årtusendens gång ur de mest begränsade förhållanden blott småningom steg för steg, höjt sig mot en mera själfständig mänsklig tillvaro. Från början, då det fysiska lifvets behof voro så godt som allena-härskande, blef hon, till följd af sin svagare kropps-konstitution, såväl som moderskapets och barnavårdens kraf, hvad hon ännu är hos vilda folk, mannens slafvinna och som sådan, trots relativ svaghet och bundenhet, den som fick utföra alla de tunga släpögromålen, samt värderades enligt sin arbetskraft. När senare denna arbetsbörda kunde i viss mån vältras ifrån henne på slafven, blef hon mera en tjänarinna inomhus, om än det ursprungliga barbariska tillståndet

delvis fortlefde och ej alldeles försvunnit äfven i kulturellt långt framskridna samhällen. Med odlingens utveckling blef hon sedan, helst i de klasser, som bäst nåddes af densamma, något högre än blott tjänarinna, i det hon började allt mer intaga den plats, som ju städse måste bli hennes väsentliga: den förtroliga makans och den fostrande modrens. Men den betingelse, likställighet med mannen i bildning och rättigheter, som skulle hjälpa henne ej blott att såsom maka och moder utöfva det rikaste inflytandet utan äfven att, oberoende af försörjningstväng, ingå äktenskap eller välja en annan liffsuppgift, saknades ännu alltjämt. Visserligen yrkade Greklands stoiker fullkomlig etisk likhet mellan de båda könen, likasom kristendomen i princip erkände den; och visserligen fick renässansens liksom senare tidens kvinna af de högre stånden ofta dela samma bildning som mannen, men därvid blef det. Ännu för ett par tre mansåldrar sen ansågs det betänkligt om kvinnan af medelklassen kunde läsa och skriva. Den ej så litet reformatoriska Justus Möser yttrade, att han ej ville äkta en kvinna, som kunde läsa och skriva; och själfva Göthe sade om den borgerliga flickan:

Wünscht sie dann endlich zu lesen, so wählt sie gewisslich ein Kochbuch.»*)

Det är först i våra dagar, som krafven på samställighet för båda könen såväl med hänsyn till kostnadsfri uppfostran som fritt val af lefnadsuppgift börjat på allvar framträda, utan att likväl hafva i Europa blifvit hvarken tillfredsställda, eller ens allmänt erkända som sunda och berättigade. Vi äga väl i vårt land rätt att äfven i detta fall glädja oss åt ett betydligt framåtskridande. I folkskolan är flickan som sagdt likställd med gossen; öfver folkskolan finnes en riklig mängd delvis af staten subventionerade, fast aldrig kostnadsfria enskilda flickskolor; vissa specialläroverk och univeersiteten äro tillgängliga äfven för kvinnor; och kvinnans verkningskrets vidgas allt mer. Men vår folkskola har ej fått samma utvidgning och betydelse som den amerikanska; våra allmänna läroverk, för hvilka dock kvinnan skattar lika väl som mannen, äro slutna för kvinliga lärjungar, hvilkas uppfostran sålunda blir för kostbar att allmänt sökas af folkets barn; och kvinnans verkningskrets, om än i betydlig grad vidgad, är ännu ej så vid som i Amerika.

Republikens stora, för alla dess barn af båda könen tillgängliga och till allra största delen fullt kostnadsfria offentliga folkskola

*) Jfr Höffding, Etik, sid. 284.

bildar en lång serie af stundom ända till 19 årsringar, sålunda: först, vanligen, om ock ej alltid, kindergarten med en, två eller tre årsringar; därpå, utan väsentlig olikhet i alla stater, den egentliga botenskolan (*primary school*) med 8 årsringar, öfver hufvud från barnets 6:te år; så mellanskolan (*secondary school* l. oftast *high school*) med 4 årsringar, öfverhufvud från lärjungens 14:de år; och slutligen i flertalet stater högskolan eller universitetet (*university*, med 4 *College*- och 3 å 4 *graduate-ringar*). Af dessa äga mellan- och högskolan många förgreningar och bjuda stor valfrihet af ämnen. Detta är, som sagdt, det offentliga skolsystemet. Men vid sidan därom finnes naturligen en stor mängd enskilda läroverk, från de lägsta till de högsta, hvilka vi utan hänsyn till deras skiftande namn, kunna för redighetens skull likaledes uppdelade i *kindergarten*, *botten-*, *mellan-* och *hög-skolor*.

Om än i Amerika, som annorstädes, lärjungeantalets aftagande från de lägre till de högre graderna är snabbt, så att det hela bildar, så att säga, vissa öfver hvarandra liggande relativt allt starkare förminskade terrasser, så är likväl detta aftagande, dels till följe af de offentliga skolornas organisation och spridning, och dels till följe af deras tillgänglighet alltigenom äfven för kvinnan, betydligt mindre skarpt än t. ex. hos oss. Under de första sex åren, då skolgången med få undantag är obligatorisk i Sverige, likasom öfverhufvud i Amerika, om än där med vissa åldersväxlingar för olika stater, visar sig väl ringa olikhet mellan de båda landen rörande skolbarnens relativa antal, om ej, till följe af denna skolgångs mindre skärpta iakttagelser på vissa orter i Amerika, till någon obetydlig förmån för Sverige. Men därefter blir skillnaden allt större, till dess det relativa antalet i Amerika mångdubbelt öfverstiger detsamma hos oss.

Söka vi t. ex., med stöd af den amerikanska undervisningsbyråns rapport för år 1900 och statistiken i »Sveriges land och folk» för samma år, jämföra frekvensen i allmänna skolor under de fyra år, som ligga mellan det 14:de och 18:de lefnadsåret, så finna vi densamma i runda tal för Amerika, trots delvis bristande rapporter uppgå till 708,000 lärjungar och för Sverige, med liberalt uppskattande af i nämnde handbok blott delvis angifna lärjungeantal i privata goss- och flickskolor, ungefär 9,000. Amerikas befolkning vid samma tid var mellan 14 och 15 gånger så stor som Sveriges; men Amerikas lärjungeantal i det berörda fallet var nära 79 gånger så stort som Sveriges, d. v. s. relativt bortåt 6 gånger så stort. Jag medger, att detta förhållande ej får anses vara absolut exakt,

då mina svenska siffror måst delvis approximativt antagas, och då alltid dessutom vissa vanskligheter vidlåda jämförelser mellan så olika skolsystem som det amerikanska och svenska. Ehuru på förhand viss om att resultatet af min jämförelse skulle visa en betydande relativ öfvervikt för Amerika, öfverraskades jag likväl, att den kunde vara så stor. Men en revidering af jämförelsen förändrade ej i hufvudsak resultatet. Och det förhållande, att vid Amerikas 4-åriga högskolor och motsvarande läroverk elevantalet är absolut vid pass 22 och således relativt nära 2 gånger så stort som elevantalet vid Sveriges ofta 9-åriga allmänna och enskilda läroverk, för hvilka jag ägt mera exakta siffror, visa att min beräkning ej kan vara mycket afvikande från det riktiga. Liknande resultat nå vi vid jämförelsens fortsättande uppåt.

Men i hvad mån berör nu denna allmänna statistik, som ju rör båda könen, speciellt Amerikas kvinnobildning? Det skola vi lätt förstå, då jag nämner, att därute i mellanskolan de kvinliga lärjungarnes antal upp emot det 18:de lefnadsåret öfverstiger de manliga lärjungarnes, medan äfven vid högskolorna, om äfven där förhållandet börjar blifva ett omvänt, de kvinliga studenternas antal är mycket stort och ej nedgår till hälften af de senares.

Sälunda visar undervisningsbyråns rapport, att vid landets alla mellanskolor, offentliga och enskilda, flickornas antal var i runda tal 358,000 mot gossarnas 272,000, alltså nära $\frac{1}{3}$ större; medan landets högskolor räknade 38,000 kvinliga mot 73,000 manliga studenter. Kasta vi åter här på samma vis och med samma förbehåll som förut en jämförande blick på proportionen mellan kvinliga studerande, i högre läroverk därute och hos oss, så finna vi att de i åldern mellan 14 och 18 år äro relativt vid pass 8 gånger talrikare än hos oss och därefter, om vi äfven till våra universitet foga de högre flickskolornas tvänne högsta klasser, väl vid pass 64 gånger talrikare än hos oss.

Förhållandet mellan kvinnans och mannens skolbildning i Amerika är sålunda den, att den obligatoriska skolbildningen är ungefär densamma för massan af folket under de första skolåren, att mellanskolebildningen (14—18 års ålder) äges inom en vida mindre, men relativt betydande krets af nära $\frac{1}{3}$ flera kvinnor än män, och att högskolebildningen äges inom en ännu mer begränsad krets af något mera än hälften så många kvinnor som män.

Och förhållandet mellan kvinnobildning i Amerika och i Europas mest gynnade länder är öfverhufvud, att densamma för kvinnor med

mer än rudimentära bottenskolekunskaper är, med snabbt tilltagande proportion uppåt, mångdubbelt större därute.

Detta faktiska förhållande kan ej vara utan betydande inverkan på kvinnans hela ställning i den transatlantiska republiken. Att spåra dessa verkningar såsom oberoende af andra sociala och historiska orsaker vore omöjligt: trädarna äro därtill allt för fint hopspunna, de olika källornas flöden allt för mycket sammanflutna. Och att angifva alla de förhållanden, på hvilka den amerikanska kvinnobildningen mer eller mindre tydligt inverkat, vore kanske lika svårt. Jag skall emellertid här söka antyda några af dess mera framträdande följder.

* * *

Först och främst visa de sig i hemmet, hvares anda i så väsentlig grad bestämmes af maken och modren. Den amerikanska maken är så allmänt sin mans like i bildning, att hon sällan kommer under något öppet eller doldt förmyndarskap, och att hon allmänt kan deltaga i hans andliga lif, intressera sig för hans uppgift och äfven biträda honom i dess utöfvande, så vidt hennes egna speciella plikter tillstådja det. Detta delande af arbete i hemmet, eller en i samförstånd delad verksamhet utåt, är något ganska vanligt. En spirituellt fransk iakttagare har också sagt, att den amerikanska kvinnan är den enda, som älskar sin man mera än sina barn. Afven om här synpunkten är något fransysk, och påståendet i viss grad paradoxalt, så innebär likväl detta så pass sanning, som betingas däraf, att sjäslig likställighet befodrar kärlekens djup. Modrens inflytande som sina barns fostrarinna behöfver väl knappast påpekas. Ju högre hon står i sedligt och intellektuellt hänseende, ju högre står hela folket.

Kvinnobildningens följder, om än intimt förbundna med äfven andra omständigheter, framträder vidare i den välkända aktning för kvinnan, som utgör ett så vackert grunddrag i det amerikanska lifvet. Det är öfverhufvud en enkel och naturlig aktning, befreundad med känslan för systemen och modren och med ett underlag af ömsint beundran för kvinnan såsom bäraren af samhällets etiska princip. Det är ej det drömmande svärmeriets, eller det berusade ögonblickets så ofta själfviska beundran, utan hela tänkesättets ärliga och varaktiga aktning, som kommer mannen att snarare tjäna än tjänas och snarare skydda än förfördela eller förläda.

Amerikanaren ägnar också i allmänhet, hvilka undantag än mot denna regel kunna uppletas, kvinnan en osjälfviskt tillgifven omsorg,

som yttrar sig såväl i hans hjälpsamhet i hemmet eller därutanför äfven mot främmande, som i hennes fritagande från allt tungt arbete utomhus. Få saker uppröra honom mera än att höra om sin grannes hårdhet i hemmet; och få saker chockera honom mera än att se kvinnor, som så ofta i Europa, syssla med grofva och tyn-gande arbeten på jorden, vid byggen o. s. v. Såsom regel är ett förnärmande af en anständig kvinna, af hvilken samhällsklass hon vara må, ytterst sällsynt och alltid utsatt för bestraffning. Fattig-mans barn, tjänarinnan, hotell- eller kaféuppasserskan, den ensamma kvinnan på gatan eller på resa, alla äro de i detta hänseende lik-ställda med den högre stående eller beskyddade kvinnan. Lands-byggdendens seder kunna vara betydligt enklare än det mera förfinade stadslifvets, men dess döttrar hafva äfven de pretention på att vara och behandlas som ladies; och den sorts till det djuriska gränsande råhet, som man hos oss kan få skåda vid backanaliska dansgillen och marknader, är därute något absolut okänt och omöjligt. Så är jämväl den obeslöjadt lättfärdiga kurtis, som kan bedrifvas äfven på våra bättre kaféer och schweitserier m. m. Jag påminner mig väl det vackra intryck jag fick, då jag första gången i en ameri-kansk universitetsstad inträdde i en stor klubbisal, med ett tjugotal studenter, uppassade af en ung kvinlig betjäning. Skämt och mun-terhet nog, på bildade amerikanares vanligaste vis utan tillhjälp af spirituosa, men icke ett ord, en min eller gest, som skulle varit förolämpande för en kvinna med själfaktning. Jag tänkte på våra seder då för tiden med oanständig kafé-kurtis, drickande och varieté-orgier i hvarje småstad — lustbarheter, hvori för öfrigt ej blott en stor del af den växande ungdomen, utan äfven icke så alldeles sällan familjefäder deltog. Ej långt därefter hade jag tillfälle bevittna snart sagdt den enda förolämpning mot en ensam kvinna jag under åratals sett därute. Den förolämpade kallade genast på en förbigåendes bistånd, och denne förpassade snart förolämparen i polisens vård, och straffet uteblef ej.

Det har nyligen i våra tidningar ordats mycket om den s. k. »kvinnofriden på våra gator». De skarpa ord, som uttalats, antyda väl att visarn pekar mot rätta hållet, att den bättre samhällskänslan vämjes vid en långsamt vikande råhet; men det synes förvånande, att ingen påpekat den egentliga roten till det onda: den bristande själfaktning hos en betydlig del af den arbetande och tjänande klassens kvinnor, som är på samma gång en följd af otuktade naturvanor hos de mera obildade och en befordrare af oförsynta libertin-vanor

gent emot den samhälleligt lägre stående kvinnan hos många af de män, inom hvilkas umgängeskretsar de ej skulle tolereras. Ju mera klyftan mellan olika samhällsklassers bildning, seder och erkända rättigheter utfyllas genom höjandet af de lägre ståendes, ju mera befordras äfven den inbördes aktning, som är ett af den allmänna sedlighetens bästa värn.

Man kan anmärka, att äfven i Amerika råhet och våld mot kvinnan förspörjas. Mycket sant. Men i detta fall, som eljes, är här frågan om det relativa förhållandet: därute är sådant relativt mera sällsynt och långt allvarligare fördömdt af allmänna känslan och tänkesättet. Själfva den infernaliskt grymma lynch-bestraffning, som framför allt i de mindre lagbundna gränsstaterna, till deras vanära, stundom följer våld mot kvinna, visar åtminstone att intet brott så som detta upprör och förvillar massans känsla, helst när hämdpassion och rasförakt förena sig att hvitglödgas den.

Ännu en följd af kvinnobildningens utbredning är, att kvinnans arbetsfält mångdubblats, och att hennes arbete på desamma blir mera intelligent och fruktbarande. Ej alla vilja ännu hos oss erkänna det billiga uti, att kvinnans verksamhetsfär sträcker sig utanför hemmet; men vi äro dock numera på god väg att äfven i detta fall följa det gifna föredömet, erkännande att kvinnan bör äga själfbestämmelserätt lika väl som mannen, att hennes egen natur är en säkrare rådgifvare än mannens ej städse osjälfviska teorier, samt att för öfrigt förbrukandet af den ogifta kvinnans verksamhetsbegär på ej alltid nyttiga och hälsobringande nöjen, eller dess förkväfvande i en sysslolöshet, som så ofta alstrar lifsleda och andlig tvinsot med ty åtföljande nervrubbingar, är ett obetingadt ondt.

Flertalet af Amerikas utom hemmet verkande kvinnor är väl sysselsatt inom det praktiska lifvets olika grenar. Men bland professionella yrken ägna de sig framför allt och i mycket stort antal åt lärarinnekallet, hvarifrån ingen klassfördom afhåller äfven högt bildade familjers döttrar, som ej äro ekonomiskt oberoende, och där intet hindrar dem att efter förmåga framtränga till de högsta platser. I bottenskolan är deras antal som lärarinnor långt öfvervägande männens. I mellanskolan (den offentliga och enskilda) utgjorde deras antal enligt 1900 års rapport nära 358,000, eller 56 % af hela lärarpersonalen; och i landets högskolor (colleges och universitet) nära 4,000, eller vid pass 28 % af hela lärarpersonalen (ungefär hälften vid uteslutande kvinliga läroverk), hvarjämte ett stort antal sitta i skolstyrelserna eller verka som skolsuperintendenter. Samma

rapport upptager i runda tal 78,500 kvinliga elever vid »handels och affärsskolor» af alla slag, 10,000 kvinliga studerande vid sjuk-sköterskeskolor, 1,500 vid medicinska läroverk och mellan 100 och 200 vid hvardera klassen af farmaceutiska, dentala, teologiska, juridiska och teknologiska skolor — för att nu ej nämna det mycket stora antalet studerande vid flera mindre professionella läroverk, såsom konst- och musikskolor m. fl.

Säkerligen ha intet lands kvinnor tagit en så framstående del i befordrandet af sedliga och filantropiska ändamål som Amerikas. De voro bland antislafverirörelsens tidigaste, ifrigaste och mest verksamma apostlar; och efter slafvarnas befriande var det framför allt nordens kvinnor, som skapade och med försakande ifver öfvertogo undervisningen i söderns negerskolor. De ha varit hängifvet och framgångsfullt verksamma i nykterhetsrörelsen; och den i Amerikas mera bildade kretsar rätt allmänt rådande, enligt vår åskådning något puritanska seden att aldrig sätta någon sorts spirituosa på bordet, beror numera till ej ringa del på deras inflytande. Deras verksamhet i fattigvårdens, välgörenhetens, reformarbetets och missionens tjänst har varit af stor betydelse.

Flera andra allmänna följder af Amerikas kvinnobildning såsom isynnerhet den dagliga och periodiska litteraturens kolossala spridning i ett land, där det finnes millioner läsande och en mängd skrivande kvinnor; tjänarförhållandets omgestaltning, där kvinnans fordran på en bättre aflönad och friare ställning tvingar den mindre förmögna husmodren att långt mera allmänt än hos oss deltaga i eller ensam sköta husets göromål och framkallar en mängd arbetslättande uppfinningar, o. s. v. måste här af brist på tid förbigås, medan åter vissa mera speciella följder skola komma till tals i annat sammanhang.

Nog torde vara sagdt för att antyda, det kvinnobildningen i Amerika är en samhällsmakt, som alltjämt växer sig starkare, och hvars kulturella följder äro af oberäknelig räckvidd och betydelse.

(Forts.)

Eva Fryxell.

Ett sjuttiofemårs-jubileum.

Borta är det stora flertalet af de kvinnor, hvilka med sin rika begåfning, sitt varma hjärta och sin starka målmedvetna rättskänsla förde fram den svenska kvinnorörelsen under dess första bekymmersamma, af kamp och arbete uppfyllda, men dock af så många sköna framgångar betecknade tider. Så mycket dyrbarare blifva därför för oss de som ännu finnas kvar af den gamla stammen, och vår tacksamhet mot dessa ädla, modiga banbryterskor för vår sak blir desto intensivare, emedan den numera koncentreras kring så få föremål. Något af detta erforo säkert de många, som fredagen den 15 jan. samlades å Hotell Fenix kring fröken Eva Fryxell för att hylla henne på hennes 75-årsdag, och vackert och anslående tolkades af många kvinnor på olika områden såväl den glädje de kände af att ännu se henne stå ungdomligt rask och obruten trots de många åren som deras tacksamhet för allt hvad hennes rika, innehållsmättade lif gifvit.

Mycket blef, som sagdt, yttrat på denna festafton, som gick från hjärta till hjärta. Mest anslående torde dock det hälsningstal ha varit, som hölls af en af festens tillställarinnor, fru Anna Retzius, enär det, på en gång allvarligt och humoristiskt som det var hållet, gaf en totalbild af Eva Fryxells personlighet, den enskilda människans så väl som den i det offentliga verkandes. Talet, som i form af en vackert textad adress öfverlämnades till festföremålet, har genom talarinnans och fröken Fryxells vänliga tillmötesgående ställts till vårt förfogande och återgifves här i sin helhet.

* * *

»Det är en sällsynt fest vi denna dag hafva äran och glädjen att fira. Det är icke ofta en kvinna vid så hög ålder som 75 år ännu står kvar i sin fulla verksamhet för allmänt väl — men det är icke håller någon vanlig kvinna som vi här hafva framför oss.

Det är Anders Fryxells dotter, hvilken tagit arf efter sin store fader!

Kära Eva! Det är en sällsynt lycka som kommit på din lott, den att hafva fått stå Din berömde Fader bi i hans fosterländska värf, att under en lång följd af år hafva fått deltaga i hans forskning, i hans strider och segrar och att såsom sekreterare hafva fått vara hans högra hand, hans stöd.

Du har, liksom dina kära systrar i den Värmländska hembygden, i *Summe* stora pastorat, tidigt fått öfva Dig i att taga vård om det gästvänliga hemmet, om de fattiga och om ungdomen, och där fostrades det hjärtelaget som sedermera utvecklats i allt vidare verksamhetskretsar, så att man slutligen äfven på Dig kan tillämpa den gamle romaren Terentii ord:

»*Homo sum, et humani a me nil alienum puto.*» (Jag använder ett litet latinskt citat, ty så vidt jag minnes rätt, är Eva litet svag för sådana.)

Ditt hjärta har alltid ömmat för allt lidande och all nöd — utom för några manliga individers hjärte kval och vi, som känna Din godhet, förmå knappt att fatta hur Du kunnat haft hjärta att dela ut så många korgar!

Men kvinnosaken vann kanske därpå, och då böra vi i dag icke klaga. Du fick därigenom tid att lefva för de mångas väl i stället för en endas.

Du har under ditt lyckliga lif varit begåfvad med en hälsa och en kraft som nästan tyckes vara i jämt tilltagande! Du har alltjämt vuxit med Dina uppgifter, och ehuru Du räknar många år, är ingen yngre till sinnet än Du, ingen har mera förtröstan, hopp och tro än vår Eva!

Därför har Du alltid kunnat själf äga och bereda åt Din Fader och Dina kära systrar ett godt, ett gladt och lyckligt hem! Den, som kämpar för kvinnornas väl, hon får icke försumma det egna hemmet, ty »*charity begins at home*».

Jag nämnde nyss, att Du har ett ömt hjärta, men denna ömhet är förenad med en annan sällsyntare egenskap; Du är mäktig af *indignation*. Eva kan fattas af *helig vrede* öfver det onda, det dälige, det omoraliska; och vred kan Eva blifva, när talet faller på sådana personers verksamhet och inflytande som en Carl Michael Bellmans, en Carl XII:s, en Gustaf III:s — det veta alla, som känna henne! Det är nog denna indignation som från begynnelsen torde gjort Eva till *författarinna*, vare sig hon dolt sig under manliga pseudonymer eller stridt i eget namn.

Men Evas historiska och litterära intresse, hennes stora beläsen-

het och varma beundran för det goda häfva, äfven de, satt pennan i hennes hand och kommit henne att gifva ut förträffliga böcker, kritiker, essayer och artiklar, som stundom en herr *Edmund gammal* eller en herr *Ek m. fl.* fingo hedern af!

Det var denna Eva Fryxells blick för hvad som rörde sig i tiden och inom litteraturen, som gjorde att hon för andra ville underlätta möjligheten att följa med utvecklingen — och därför offrade hon, år efter år, med den största hängifvenhet sin tid åt administrationen och förbättrandet af *Stockholms Läsesalong*.

I samband härmed vill jag äfven nämna ett annat företag, i hvilket Eva länge varit själen och åt hvilket hon ägnat mycken omtanke och stor energi: *Adresskontoren för Arbeterskor*, som förskaffat arbete och inkomster åt tusentals kvinnor.

Vår Eva hade nog varit *Historiarum professor emeritus* vid detta laget, om hon icke blifvit Historiens Gudinna otrogen och i stället ägnat sig åt den lefvande och lidande mänskligheten — framförallt åt *moralens höjande* och *nykterhetens utbredning*.

Då jag för några dagar sedan kom upp till Eva, fann jag henne och hennes kära syster Mathilda strålande af ungdomlig hänförelse öfver de nyss afslutade nykterhetskurserna med ej mindre än 1,200 deltagare — ty detta är det egendomliga med dessa förträffliga systrar, att under all deras kamp mot det onda i världen, och oaktadt de blifvit vittne till så mycken orättfärdighet och så mycket elände, hafva de alltjämt bevarat entusiasmen, tron på det godas seger. De äro optimister af *renaste vatten*. Mätte därför under den riksdag, som i dessa dagar börjar, en af deras varmaste — nej! det är för litet sagdt — en af deras hetaste önskingar gå i fullbordan:

»att all utskänkning å lägerplatserna blir förbjuden, och ett skattefritt, maltstarkt svagdricka blifva tillåtet!»

* * *

Kära Eva! Vi tacka Dig för att vi fått glädjen att se Dig här i vår krets denna afton och bedja Dig att, såsom ett uttryck för och ett synligt minne af vår vänskap och vår aktning, till Dig få öfverlämna denna silfvervas med blommor uti från närvarande och frånvarande vänner, en hedersgåfva, på hvilken är inristad följande inskription:

Till Eva Fryxell
 på 75 års-dagen
 med tack för ädel verksamhet
 af tillgifna vänner.

Och jag ber i alla gifvarinnors namn få till Dig framföra en hjärtlig önskan, att Du ännu i många år måtte få, med obruten kraft och med samma heliga eld, fullfölja Din verksamhet i de goda idéernas tjänst.

Tack för god vakt!

Relikskrinet.

Det var mot skymningen en mild och klar oktoberdag. Uppe i stora salen sutto slottets damer vid sitt arbete.

Hertiginnan Orsini af Anguillara, född Strozzi, satt i en högkarmad skulpterad stol.

Hennes smärta gestalt var iförd en mattblå sammetsdräkt med rika silfverbroderier, och en pärlstickad hufva täckte det fint formade hufvudet, utan att därför helt dölja rikedomerna af askblonda flätor. De stora, ljusbruna, mildt strålände ögonen hade blicken fäst på kastanjeträden utanför fönstret och följde de djupröda, lossnande bladens tysta fall mot marken. Hennes smala, ringprydda fingrar hade släppt knyppelpinnarna och smekte förströdt den lilla dottern, som satt vid hennes fötter.

Den sjuåriga Clarice tycktes fullt upptagen af ett hemlighetsfullt samtal med dockan hon hade på sitt sköte. Blott då och då tryckte hon det blonda hufvudet intill modern, på en kattunges smekande sätt.

Midt emot hertiginnan satt hennes svägerska, Lucrezia Orsini. Hennes stolta skönhet stämde väl öfverens med den prunkande, purpurröda klädedräkten. Den guldstickade hufvan glänste mot svarta flätor, och ädelt formade fingrar böjde sig smidigt vid nälens rörelser.

»Svägerska, när tror du att Flaminio, din make, kan vara att återvänta från sitt besök hos den 'heliga fadern'?» Lucrezia lät altarduken, på hvilken hon sydde, sjunka.

»Du mötte just mina tankar, svägerska!» Härtiginnan tog åter fatt på knyppelpinnarna och såg upp på Lucrezia med en leende blick. »Vi kunna nog snart vänta ett budskap om hans återkomst» fortsatte hon.

»Moder! Jag har lekt att min docka är min döda lilla syster. Hon har berättat mig om hur vackert det är i paradiset. Hon har berättat mig att vår 'heliga fru Maria' sitter på en grön äng, klädd i skinande, hvita kläder, och att små änglabarn dansa omkring henne. När tror du jag får komma dit, moder? Jag längtar så».

»Min lilla Clarice, inte vill du lämna mig?» Härtiginnan tryckte barnet hårdt intill sig, tog så hennes lilla hufvud mellan sina händer och såg länge in i de klara, blåa ögonen, och hennes hjärta bäfvade vid det öfverjordiska uttryck hon mötte där.

»Eders nåde, hans nådes ridknekt har anländt till slottet och ber att få framföra sitt budskap!» En gammal tjänare, klädd i ett livré af röd brokad, stod bugande i dörren.

»För honom hit».

»Eders nåde, slottets kapellian ber äfven att få företräde. Han har något af vikt att säga eders nåde.»

»Jag väntar honom här».

Den tunga ekdörren föll igen.

»Vi hafva redan svar på vår fråga, Maddalena! Flaminio är snart att förvänta».

»Gud gifve det! Gud skydde och bevare min ädla herre under hans färd».

»Ack moder, så glad jag är!» Clarice dansade omkring i sina högklackade skor, och de ljusa lockarna dansade på rygg och axlar.

Dörren öppnades på nytt, och en dammig, väpnad ridknekt visade sig på tröskeln.

»Härtig Orsini af Anguillara, min herre, sänder eders nåde det budskapet, att han anländer till slottet inom tre dagar. Hans nåde befinner sig väl och kommer hit i stort följe.»

»Jag tackar dig, Isodoro, för detta budskap! Säg till att det gifves honom riklig förplägning», vände sig härtiginnan till tjänaren.

I den öppna dörren visade sig nu slottets kapellian, och bakom honom skymtade män i grofva arbetskläder och med grofva arbetsdrag, på hvilka lästes ett uttryck af förundran öfver prakten de sågo framför sig. Förundran öfver väggarna med gyllenläder och målningar af familjens harnesklädda hjältar, öfver tunga, skulpterade ekskåp, där massiva silfverkärl glänste bakom blanka rutor, öfver de höga damernas dyrbara dräkter, öfver deras förnäma, ädla skick.

Härtiginnan gick biktfadern till mötes och kysste ödmjukt hans hand: »Hvad önskar du, fader?» sporde hon med sin välljudande stämma.

»Min dotter», han slog tillbaka den vida kåpan och visade på ett silfverskrin han höll under venstra armen, »min dotter, dessa män, som stå bakom mig, hafva i dag vid sitt arbete i jorden funnit detta skrin. Antagligen innehåller det dyrbara relikier. Det är funnet på din mark, min dotter, det är din egendom och din rättighet att öppna det».

Härtiginnan tog det varsamt mellan sina händer och tryckte vördnadsfullt läpparna mot det konstrikt arbetade locket. På en hennes vink fände tjänaren ljusen i de höga kandelabrarna och drog sidengardinerna för fönstern.

»När eder herre återkommer, skolen I hvar och en erhålla en dukat i guld. I kunnen nu gå, godt folk!» Och slottsfrun hälsade vänligt sina underlydande, hvika, en efter en gjorde en otymplig bugning för att sedan med tunga steg återvända ned för slottets breda marmortrappa.

Härtiginnan bad nu patern taga plats i högsätet. Hon själf, Lucrezia och lilla Clarice knäböjde på mattan framför.

»Låtom oss nu öppna skrinet i Guds namn, min dotter!» Den hvithåriga gamla gjorde korstecknet under en tyst bön.

Fru Maddalena slog upp locket på skrinet, som hon alltjämt hållit i sina händer.

Inuti silfverskrinet stod ett kristallskrin. Fru Maddalena tog upp det med stor försiktighet och aflyfte locket. Nu mötte hennes ögon ett skrin af guld, och från detsamma utgick en ljufsig doft. Äfven detta tog hon upp och lade handen på locket för att öppna det: »Mina fingrar styfna, jag förmår inte. Försök du, min Lucrezia!» Och hon räckte skrinet åt sin svägerska.

Donna Lucrezia omslöt locket med sina mjuka fingrar, men äfven för henne styfnade de genast. »Försök du, vördade fader!»

Men icke håller den gamle själasörjaren förmådde aflyfta locket.

»Låt mig försöka, moder!» Och Clarice fäste en bedjande blick på härtiginnan.

»Kanske det lyckas för barnet!» Härtiginnan räckte sin dotter skrinet.

Den lilla lade handen öfver locket, som nu tycktes aflyftas af sig själf. Liljedotter strömmade ut, och en blå dimma som af

rökelse, höjde sig ur det aftäckta skrinet. På botten af detsamma låg en liten hvit mjölktdand, och i locket lästes följande inskrift:

»På botten af detta skrin ligger en liten hvit mjölktdand, som Kristus fällde som barn. Endast ett rent och oskuldskraft barn för-
mår öppna detta skrin».

* * *

Slottet äges nu af familjen Massimo di Rignano, och det dyrbara relikskrinet förvaras i dess församlings kyrka, Calcata.

Hvarje årsdag af fyndet hålles högtidlig mässa, äfven till äminnelse af lilla Clarice, som dog i unga år.

Astrid Ahnfelt.

Solljus poesi.

Dikter af *Mauritz Sterner*, tr. 1900.

Mot Strömmen. *Tendensdikter* af *M. Sterner*. tr. 1902.

Kritiken är en nyckfull dam, än talför, pratsam, nästan prat-sjuk — än tystlåten, ordkarg, stum. Man har ofta svårt att leta ut orsaken så till det ena som andra. Hur inkonsekvent har hon ej handskats t. ex. med Mauritz Sterners dikter, såväl den första samlingen som den senare »*Mot strömmen*». De stora pressorganen hafva — såvidt mig är bekant — ej behagat taga notis om dem; — landsortstidningarna tvärtom, de ha i manstark kör prisat skalden och rekommenderat hans verk till allmänheten. (Se sista sidan af omslaget till »*Mot strömmen*»). Är det en slump eller ett ej alldeles ovanligt exempel på den olika litterära smakriktning, som råder mellan vår öfver- och underklass — nej det är ej rätta uttrycket — egentligare mellan svenska nationalkänslan och vissa moderna importerade bohème- och anarkistriktningar?

Vare härmed huru som helst, så kan dock med fog påstås, att Sterners poesi är en *connaissance à faire*. Den skänker oss i flere fall just hvad vi bäst behöfva, hvad vi med bekymmer sakna hos en stor del af våra estetiskt producerande unga författare: lifsglädje, mod och framtidshopp. Sterners dikter äro språkrör för samtidens bästa idéer och sträfanden. Förf., ett barn af sin tid i uttryckets goda bemärkelse, tror på dess djupaste och outhärligaste sanningsord. På denna glada grundton anföras här några exempel. I ett stycke med den betecknande öfverskriften »*Optimism*» skriver han:

»Hvad släktets gudaborna tänkt
och siat om i sång och dikt,
det skall ej uti natt bli sänkt,
om blott du gör din plikt».

I ett annat stycke: »*Nyårsbön*» — det första i första samlingen och karaktäristiskt för diktarens idealism säges:

»Gif klippfast tro på ljusets gudavälde! —
Gif mod åt släktet,
Det mod, som tvekans halfhett icke känner,
det glada mod, som ödet bröstet vänder».

Denna ljusa blick på världen är skaldens lyckliga privilegium. Hopp och glädje utgöra grundtonen i många hans sånger t. ex. i »*Sol*» och i »*Daggryningen*», där han jublar:

»Uti purprande glans skall han randas den dag,
som har hägrat för siarens blick,
då vårt släkte är ädelt och fullt af behag
uti tanke och later och skick».

Denna optimistiska lifsåsikt hindrar ej Sterner från att skarpt uppfatta och framhålla lifvets skuggsidor, och han skyr ej att fördöma och med diktens färla bestraffa de laster, som djupast förnedra och hårdast betunga mänskligheten generation efter generation. I ett litet stycke benämndt: »*Oäkta*» tecknar han det sorgliga öde, som drabbar dessa förskjutna små föräldralösa, ehuru med föräldrar i lifvet:

»Tvenne år blott ha förflutit
sen du bragtes hit till världen.
Aldrig modersömhet gjutit
Solglans öfver lefnadsfärden, — —
Och bland ystra barnaflocken
har du syster ej, ej broder».

Mot dem, som skapat den lilles olycksöden, riktar diktaren anklagelsen:

»Vredens ord jag ville ljunga
emot dem, som, pliktförglömda,
lif i varats hvirfvel slunga,
lif till tunga öden dömda».

Från dessa osedlighetens offer vänder han sig till drycken-
skapens. Under öfverskriften »*Arf*», förekommer en kort skildring
af idioten, hvars lifsgnista tändts under rusets vanvett:

»Hon ler och jollrar ej som andra barn,
ej barnafrojd i hennes ögon glänser,
hon bunden är med ärftlighetens garn
inom beslöjadt vanvetts dystra gränser».

För kvinnan uttrycker Sterner, likt många våra förnämsta skalder, vördnadsfull kärlek. Sången: »*Som en strimma af solljus*» talar

om det intryck för lifvet, som »den rene kvinde» i ungdomens friska skönhet gör på mannens känslolif:

»Skall du stå vid min sida i döendets stund,
när ett lif tränges samman i flyktig sekund?
Döden funne jag ljuf, om blott du vore när,
Du som aldrig blef min, fast jag höll dig så kär».

I det följande stycket »*Vid vaggan*», besjunger han älskligt moderns hoppfulla drömmar om piltens framtid och hennes ålderdomsfröjd. I ett stycke ur senare diktsamlingen, »*Ett marknadsminne*», förebrår han de unga kvinnorna deras tanklösa flin och skämt med druckna unga glöpar:

»Jag ville skådat en blick af harm,
så lågande käck, att i ynglingabarm
det lössläppta djuret tämjdes».

Alldenstund vår anmälan är ämnad för en kvinnornas tidsskrift, och därjämte kvinnans ställning till nykterhetsrörelsen nu är en fråga för dagen, torde ej vara ur vägen att meddela ett något utförligare citat rörande detta ämne.

»När skall du vakna ur slumvern opp
och ljungande slunga ditt harmfyllda: stopp!
mot lasten, du nordens kvinna?
Hvad bor i ditt tanklösa ystra grin?
jo, sköflade hem och din lyckas ruin
och tårar, som komma att rinna.
Som mor du fostrar en ungdom opp,
som skalderna nämna »landets hopp»,
så gjut då i unga själar
ett brinnande hat mot låghet och flärd
och värna kring hemmets heliga härd,
gif åt nationen, gif åt en värld,
i tusende snaror och giller snärd,
en storsinnad, ädel och dyrbar gård
af män och kvinnor — ej trälar!»

Sterners senare häfte innehåller, som titeln angifver, tendensdikter. De behandla sociala ämnen, förnämligast arbetare-, nykterhets- och fredsfrågorna, den sistnämnda från social synpunkt. Radikalism kan här ingenstädes spåras, en sansad men varm polemik mot vedersakare karaktäriserar framställningen. Frestande vore att äfven här citera; om ej redan flera anförande än lämpligt är, meddelats.

Man läser Sterner med mer än vanlig njutning. Hans tankar äro rena, varna och högstämda, formen värdad, helgjuten och behaglig. De nobla idéerna adla språket, som är klart, enkelt, ej krystadt eller sökt. Sterner är född skald och pinar aldrig läsaren med rinnödens eller den affekterade originalitetens oegentliga och tillkrånglade uttryck. Hans entusiasm rycker läsaren med sig, man känner att orden gå från hjärtat och framkomma utan möda. De

många citaten hafva tillkommit, ej som valda prof på hans diktkonst utan på hans tänkesätt och åsikter. Senare häftet är i allmänhet mer formfulländadt än det första och röjer mer värde öfver språket; se t. ex. cykeln »Sabbatsbilder», »När skuggorna veko» m. fl.

Viktor Rydberg har i Sterner fått en själsfrände och lärjunge. Några reminiscenser från den store skaldens dikter kunna visserligen påpekas, men samlingarna som helhet bära ojäfaktigt vittne om ursprunglighet och genuin känsla och personlig öfvertygelse, och gör aldrig intryck af efterklang-poesi. Det är en annan stämma än Viktor Rydbergs, fast med hans besläktad, som stammar på lösningen af flera bland de uppgifter och gåtor, som den store mästaren så djupsinnigt behandlat.

Sterner har öfversatt en i Dagny redan anmäld skrift: Ralph Waldo Trines intressanta bok: »Tanken som karaktärsdanare», ett värderikt bidrag till vår magra psykologiska uppbyggelseliteratur.

Eva Fryxell.

Ett par ord i telegrafistfrågan.

Lönekomitén för utarbetande af Nya Stater för post- och telegrafverken hade, som bekant, för telegrafisterna föreslagit två lönegrader: stationsföreståndare med lön af 1,800 kr. (med afdrag af 250 kr. för dem som fingo fri bostad) och biträdande telegrafister med lön af 1,600 kr.

Telegrafstyrelsen gjorde ändringsförslag, gående ut på att alla telegrafister skulle uppföras i *samma* lönegrad, samt att kvinliga stationsföreståndare skulle tilldelas särskildt arvode med 200 kr. Telegrafstyrelsen motiverade sitt förslag med organisationsskäl, af hvilka det egentligaste torde hafva varit, att det vore för Telegrafstyrelsen bekvämligare att till biträdande telegrafist återtransportera kv. stationsföreståndare om hon såsom sådan icke hade inkommit i högre lönegrad och erhållit därmed följande rätt till högre pension. Riksdagen biföll af regeringen upptagna förslaget om *en* lönegrad för telegrafisterna.

Riksdagens beslut torde endast hafva berodt därpå, att vikten och innebörden af den ändring i komitéförslaget, som regeringen upptagit, icke framhölls eller uppfattades, utan tvärtom regeringens förslag syntes — på grund af höjning i föreståndarnes aflöning då före-

ständerne åtnjote fri bostad, fr. 1,550 till 1,600 kr. — vara för-
månligare för föreståndarna än komitéförslaget.

Åt frågan ägnades, som sagdt, vid tiden för hennes behand-
ling, icke nödig uppmärksamhet vare sig af det kvinnliga arbetets
i statens tjänst vänner i riksdagen, eller af dem frågan närmast
angick. Då gällde framför allt att gent emot ett föreliggande för-
slag om att delvis ersätta kvinnliga stationsföreståndare med manliga
stationsmästare kunna åt kvinnorna bevara den plats de vunnit inom
telegrafverket. För denna hufvudfråga förbisåg man, att den ringare
ansedda frågan om särskild lönegrad åt kv. stationsföreståndare, rea-
liter, genom konsekvenserna af det som nu blef riksdagens beslut,
skulle komma att inverka lika ödesdigert på värdesättandet af det
kvinniliga arbetet inom telegrafverket, som om stationsmästareförslaget
fått gå igenom.

Ty redan genom bifall till komitéförslaget skulle relativiteten
i förutvarande aflöningsförhållande mellan kv. stationsföreståndare och
biträdande telegrafist hafva blifvit rubbad, än mer rubbad blef den
efter riksdagens beslut. Före löneregleringen uppburo alla telegra-
fister aflöning med 1,200 kr. Kvinnliga stationsföreståndare hade där-
jämte fri bostad (200 kr.) och räkenskapsarvode 200 kr., eller såsom
Stf. + 400 kr. (En del f. d. 1:a kl. telegrafister uppburo 200 kr.
s. k. öfvergångsaflöning.)

Å stationer med kvinnliga föreståndare voro före löneregleringen
som biträdande anställda e. o. telegrafister med arvode af 900 kr.
Skillnaden i aflöning mellan kvinnliga stationsföreståndare och
biträdande e. o. telegrafister utgjorde då — 700 kronor.

Efter löneregleringen utgör skillnaden i aflöning mellan en
3:dje kl. kommissarie och hans manlige assistent 1,000 kr. Men
däremot uppbär kvinnliga stationsföreståndare och henne biträdande
telegrafist *samma* lön. För räkenskap, uppbörd och ansvar som före-
ståndare åtnjuter kv. stationsföreståndare, såsom särskild förmån,
endast fri bostad, eller hyresbidrag med 200 kr.

Rätt till högre pension syntes dock vara kv. stationsförestån-
darne tillförsäkrad, därmed att »hyresbidrag» *upptogs i Utgiftsstaten*,
och därmed, att i det vid samma riksdag fastställda tjänstgörings-
reglemente, i den 12:te §, bestämdes, att »hyresbidrag anses till-
höra *lönen*».

Hos i sept. 1902 inkallade Telegrafverkets pensionsfullmäktige,
som hade att föreslå och besluta om de reglementsändringar, hvilka
kunde anses nödiga i följd af nya utgiftsstatens antagande, motio-

nerades om sådan ändring af § 8 i pensionsreglementet, att sagde § skulle blifva formulerad i öfverensstämmelse med senast fastställda tjänstgöringsreglemente — d. v. s. att i § 8 pens. reglem. förekommande orden »icke hyresförmåner» måtte utgå. Motionen bifölls af fullmäktige *enhälligt*. I motiveringen för beslutet upptogs, jämte formella, äfven starka billighetsskäl. Afstyrkande utlåtanden aflätos sedan af Telegrafstyrelsen och pensionsdirektionen. (Den senares med reservation). Kongl. Maj:t vägrade att sanktionera fullmäktiges beslut.

Därmed förlorade telegrafisterna utsikten att såsom föreståndare ernå rätt till högre pension och därmed förlorade de *en* mycket väsentlig förmån, som ännu efter riksdagsbeslutet skulle kunnat erbjudas dem för bestridandet af de arbetsamma och ansvarsfulla föreståndarebefattningarna.

Hvad blir följden om det icke ordnas så att det innebär en *befordran* att utnämnas till telegrafföreståndare? Jo, man äger ingen garanti för att de skickligaste komma fram. Och äro dessa platser så lättskötta att hvilken som helst ung telegrafist kan sköta dem, må man väl undra hvarför det slösas med statens medel genom att utbetala de dryga kommissarielönerna.

Telegrafverkets kvinnliga redogörare behöfva, att i likhet med deras manliga kolleger, kommissarierna, innehafva särskild tjänstegrad, och de böra vara aflönade så, att de kv. stationsföreståndareplatserna blifva *eftersökta*. Nu är det ett faktum, att den ena kv. stationsföreståndaren efter den andra begär att blifva återtransporterad till biträdande telegrafist. Föreståndarebefattningarna medföra icke förmåner som motsvara det ökade arbetet och ansvaret.

Telegrafstyrelsen uttalade i anledning af stationsmästareförslaget, att kvinnor icke voro lämpliga till föreståndare för stationer af någon betydenhet. Om nuvarande aflöningsförhållanden fortfara, så finnes nog ringa utsikt till att föreståndareplatserna vid telegrafverkets stationer komma att besättas med de till föreståndare och redogörare dugligaste och lämpligaste kvinnorna eller att de många goda krafter, som finnas bland telegrafpersonalen af telegrafistgraden, komma till rätt användning.

Vid instundande riksdag har af lektor M. Höjer inlämnats motion i anslutning till lönekommitténs förslag.

Småskollärarynnornas petition om löneförhöjning.

Att det ej alltid är den hårdaste nöden, som först och ljudligast ropar efter hjälp, det är nog en gammal erfarenhet, som ej sällan upprepar sig. Men äfven den tåligaste kan tvingas att högt begära den hjälp, som allt för länge låter vänta på sig. Så har också småskollärarynnornas stora och på flera sätt mycket vanlottade kår efter lång och tålig väntan nu inkommit med en vördsam petition om att få sin svåra ställning något förbättrad. Ty att i våra dagar med de allt mera stegrade lefnadskostnaderna kunna få 300 kr. + bostad och vedbrand — hvilka senare förmåner kunna utbytas mot en lämplig ersättning af »minst 50 kr.» — att räcka till kläder och föda och all annan nödtorft, hvartill äfven ofta kommer amortering af studieskulder, det må väl i sanning kallas svårt. Och ej håller kan man med skäl kalla deras fordringar öfverdrifna, 400 kr. som grundlön och sedan tvänne ålderstillägg å 50 kr. att utgå efter 5 och 10 års tjänstgöring, det är den löneförhöjning, som de petitionera om.

Obeaktad har ej håller deras bön om hjälp förklingat. I årets statsverksproposition föreslås äfven en löneförhöjning åt småskollärarynnorna och om än ej deras egna djärfva önskningar därigenom skulle förverkligas, så vore dock något vunnit, ifall den löneförhöjning, som häri föreslås, kunde genomföras. Enligt statsverkspropositionen skulle deras lön hädanefter blifva: grundlön 350 kr. + bostad och vedbrand samt tvänne ålderstillägg å 50 kr. att utgå efter 10 och 15 år. Lysande förefalla väl ingalunda dessa villkor, men en förbättring vore det ju alltid.

Det är dock ej endast den allt för låga lönen, som gör lifvet tungt för småskollärarynnan. Därtill kommer äfven osäkerheten i hennes ställning. Småskolans lärarynnor kunna nämligen aldrig bli ordinarie och kunna därför af hvilken grund som helst när som helst uppsägas af skolrådet, och dessvärre saknas ej exempel på, att skolrådet här missbrukat sin makt. Således har det inträffat, att en lärarynna blifvit uppsagd för att hon gått in som medlem i en nykterhetsförening, bevistat frikyrkliga sammankomster eller emedan

något missförstånd uppstått mellan henne och någon af skolrådets ledamöter. Naturligtvis förekommer ej ofta dylikt maktmissbruk, men vissheten om dess möjlighet skall säkert kännas mycket nedtyngande för dem, som tryckas därpå.

Och äfven med förbättrade aflöningsförhållanden och säkrare ställning — om detta en gång vinnes — är och blir småskollärarynnans arbete ett kall, som kräfver många och stora uppoffringar, isynnerhet i våra nordliga bygder med deras stora afstånd och dåliga kommunikationer. Därför måste man af allt hjärta önska, att hvad som kan göras för att lätta deras lott må göras och göras snart. Och är ej också det en fosterländsk angelägenhet att de, som skola lägga grunden till de blifvande medborgarnas bildning, måtte kunna utföra detta sitt viktiga arbete med fröjd och icke med suckan?

Litteratur.

Marianne Ræder af *Märta Starnberg*.

»Marianne Ræder. En nutidskvinna» läsa vi på titelbladet, och till yttermera visso står det på raden inunder: »Tidsbild». Det är således en typisk kvinnobild från det tjugonde århundradet, som vi i denna bok få göra bekantskap med. Detta monstrum af beräkande egoism och utstuderadt koketteri, som bland alla sina smycken utväljer just sin döda mors vigselring och muschar bort den till en guldsmed för att medels den icke ansenliga förtjänsten bättra upp sin baldräkt, hvilken är ämnad till ett osvikligt medel att fånga ett rikt och förälskadt hofrättsråd — skulle hon verkligen vara ett typiskt exempel på vår tids kvinna? I så fall må vi verkligen beklaga skapelsens herrar och alls inte undra på, om de hysa betänkligheter mot att utsträcka rösträtten till det svagare könet. Sanningen nödgar oss dock att erkänna det Marianne Ræder bättrar sig litet på slutet. Sedan hon förstört både sin änglalike mans och sin andre tillbedjares lif, — ty »den andre», han, som skall sätta kryddan på romanen, fattas naturligtvis inte i denna »tidsbild» — och sedan mannen fått lungsot och »den andre» gjort af med sig på ett dårhus, börjar Marianne småningom bli människa, och det visar sig, att hon inte är alldeles så renons på hjärta och samvete, som man förut haft anledning att förmoda. Vid den punkten i boken skymtar det också fram både litet vanlig känsla och en och annan skildring, som fördelaktigt skiljer sig från den i öfrigt ovanligt affekterade stilen, och man frågar sig ovillkorligen om inte författarinnan, som helt visst besitter en viss grad af talang, skulle kunna frigöra sig från den onatur och

förkonstling, som vanställa denna bok. Låt oss hoppas att ett kommande arbete af hennes hand visar oss att hon förfogar öfver enklare och sannare uttrycksmedel än dem som komma tillsynes i »Marianne Ræder».

F. E.

*

Nina af Mathilda Malling.

Den stora publik, som i en bok söker blott och bart en stunds angenäm förströelse, bör få hvad den önskar i fru Mallings »Nina», som är en mycket spirituellt och ledigt skrifven historia om just ingenting, fri från hvarje pretention på egentlig karaktärsteckning eller någon djupare mening i allmänhet. Nina är inte insatt i någon historisk miljö utan är rätt och slätt en liten vacker nutidsficka, som idkar vanlig skolflicksflirt och har en t. o. m. för en så ung person ganska förbluffande lätthet att byta om »föremål». Vi taga afsked af henne då hon just nyss är förlofvad med en ung sjöofficer, och det är att hoppas att den flannan varar en stund längre än de föregående.

Det lär vara mycket svårt att skilja på danska och svenska, då man ledigt rör sig med båda språken, men det skulle onekligen vara till fromma för dansk-svenska böcker, om de före utgifvandet granskades af ett säkert öga. Sådana dancismer som att t. ex. gå i teatern, äro litet störande, i synnerhet när de upprepas ett par gånger. Det är i det hela en småsak, men det verkar en smula värdslost.

F. E.

*

John Greff af Thomds P. Krag.

John Greff är berättelsen om en f. d. sjöman, som i sin första ungdom gjort sig omöjlig i sin fädernestad genom att rymma från sin fosterfar och som, när han efter lång tid kommer tillbaka dit, trakasseras af onda tungor och slutligen tar sin tillflykt till en öde holme, där han slår sig ned som båtbyggare.

Det är en kuthistoria, som förefaller ha god lokalfärg öfver sig och är berättad med en viss kärf och ordknapp talang, icke utan en underström af känsla. Motivet, som hade varit mycket lämpligt för en kortare novell, förefaller litet tunnt för en fristående bok. (»John Greff» ingår nämligen likasom »Nina» i Nordiskt familjebibliotek.) Det förmår ej heller att i någon högre grad fängsla läsarens intresse, hvartill bidrager en viss oklarhet i framställningen. Man får aldrig någon egentlig förklaring på Johns samvetsoro och hallucinationer, och äfven hans död är höljd i dunkel. Det är en historia med högst få bipersoner och nästan alldeles utan kvinnor. Det »händer» också mycket litet i den, men den är väl skrifven och vittnar om en mogen författares säkra blick.

F. E.

Kjell af J. Blicher-Clausen.

Fru Blicher-Clausen har som bekant en stor och mycket beundrande läsekrets i Sverige, och nekas kan ej att det finnes åtskilligt i hennes tidigare arbeten, som fullt förklarar denna popularitet. Men i den sist utkomna boken, hvilken ingår i Nordiskt familjebibliotek för i år, framträda långt flera af de för nämnda författarinna typiska felen än af hennes förtjänster. Fru Blicher-Clausen har alltid haft dragning till bizarra motiv, men det som här föreligger, slår öfver i det abnormala, och framställningen når hvarken upp till den poetiska charmen i »Violin» eller till det fasta greppet om ämnet i »Inga Heine». »Kjell» är historien om en i sitt äktenskap besviken man, som i sorgen öfver sitt döda barn gripes af den fixa idén, att barnet i själfva verket lefver och går tillbaka till kyrkogården samt gräfer upp kistan, hvilken han innesluter i en trälår och sedan för med sig hvarth han far, ända tills han själf fryser ihjäl på Londons gator. Han har nämligen öfvergifvit sitt land och sin konstnärsbana för att bli »gatumålare» i denna stad, en befattning, som enligt hvad boken upplyser, består i att till allmänhetens förlustelse och mot frivillig erkänsla rita med rödkrita på gatstenarna. Skildringen af Kjells faderskänslor innehåller åtskilliga vackra drag, men historien i sin helhet gör ett öferspändt och ej så litet hysteriskt intryck. Något banalt verkar och en del ofta förut använda detaljer mot bokens slut, t. ex. den utsultna lilla tidningspojken och den likaledes utsultna hunden, som finna huld och skydd hos bokens hjälte. Arbetets största svaghet ligger dock i den överklighet, som genomgår densamma. Selma Lagerlöf kan t. ex. i »En herrgårds-sägen» få oss att halfvägs tro på den mest vidunderliga historia, därför att hon lyckats förläna den diktens underbara sagostämning, som gör det omöjliga både acceptabelt och njutbart. Och fru Blicher-Clausen själf har i »Violin» gifvit oss prof på ett tämligen överkligt motiv, som genom en sant konstnärlig behandling blir lefvande och t. o. m. gripande. Det hade behöfts samma poetiska flykt för att göra »Kjell» till hvad förf. afsett med sin bok. Som det nu är, gör berättelsen trots författarinnsans kända förmåga, ett öfvervägande sjukligt intryck.

F. E.

*

»Kokböcker».

Bland de många kokböcker, som på senare tider utkommit, intar »Hemmets kokbok», utgifven af Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, en framstående plats. Ett urval af de bästa och mest omtyckta af de recept, som i denna skola under årtal pröfvats, har i »Hemmets kokbok» framlagts till allmänhetens tjänst.

Utän att vara dyrbara äro rätterna goda och välsmakande och lämpa sig för såväl enklare som finare hem. Uppställningen är redig och öferskådlig och de olika beskrifningarna tydliga och lätta att eftergöra. De i en del andra kokböcker sväfvande uttrycken, såsom:

»lagom varm ugn», det och det »efter smak» äro helt och hållet bannlysta. Klart och distinkt äro proportionerna af alla ingredienser angifna. Så och så många pepparkorn etc. heter det, och för hvarje rätt är uttryckt för hur många personer den är afsedd att räcka.

Skulle någon anmärkning göras, vore det kanske, att den tid, som åtgår för de olika anrättningarnas tillredning, mer än hvad som nu är fallet, hade bort angifvas. För något sådant som t. ex. kokning af ryska ärter, hvilket enligt Hagdahls kokbok fordrar ända till fyra timmar, vore det säkerligen för en oerfaren husmoder af stort värde om hon, för undvikande af misstag, underrättats om huru lång tid en sådan rätt kräver. På många ställen står dock tiden utsatt. Utstyrseln är god och priset jämförelsevis billigt.

Säkert kommer denna treffliga och praktiska kokbok att blifva en god hjälp och vägledning och det vore önskvärdt, att den kunde leta sig väg till många hem.

En annan mindre kokbok har äfven kommit redaktionen till handa, nämligen »Kokbok för Allmogehem, lämpad för användning äfven vid enkla matlagningskurser» af Alma Forstén. Den är utgifven af föreningen »Martha» i Finland och afsedd att spridas bland allmogen och att utgöra en ledning vid tillredning af »billig och hälsosam mat af i hemmet förefintliga födoämnen». Då mycket i densamma tyckes endast lämpa sig för speciellt finska förhållanden och skiljer sig icke så litet från svensk matlagning, är det ej lätt att utan en längre pröfning gifva ett omdöme om de däri förekommande beskrifningarna. Boken är för öfrigt praktiskt och redigt uppställd.

L. G.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets folkbildningsarbete, hvilket under ett par vintrar med så mycken framgång pågått å Liljeholmen i form af föreläsningar, har nu återupptagits. Första föreläsningen hölls torsdagen den 28 januari kl. 8 e. m. i Liljeholmens skollus af fröken Clara Wahlström och behandlade ämnet: »Bildning — bildningsmedel — lifsglädje».

*

Kvinnans politiska rösträtt.

Val af funktionärer inom Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt hafva nu ägt rum. Till ordförande har valts fröken Anna Whitlock, till sekreterare fru Ann-Margret Holmgren och till skattnästare fröken Gertrud Adelborg. Landsföreningen, hvilken är en sammanslutning af lokalföreningar, som arbeta för att svensk kvinna må erhålla politisk rösträtt, bildades under förlidet år. Stadgar antogos vid ett ombudsmöte på

våren och de många anmälningarna om inträde i föreningen ha visat hvilken lifaktig verksamhet som råder inom de kretsar, hvilka intressera sig för kvinnans politiska rösträtt. Landsföreningens sekreterare fru Holmgren, har genom flitiga föredragsresor under förlidet år väsentligt bidragit till det goda resultatet, och nu under jullofvet har fil. dr Lydia Wahlström i södra Sverige hållit en serie föredrag i frågan. Båda hafva vitsordats såsom goda talarinnor, och glädjande är att se huru pressen samstämmigt med välvilja och intresse upptagit rösträttsfrågan. Föredragen hafva ofta varit föregångna eller efterföljda af ledande artiklar, afhandlande kvinnornas rösträttsfråga.

Tills dato hafva 24 föreningar anslutit sig till landsföreningen.

Från skilda håll.

Kvinliga ämbetsmän. Den norska regeringen har utarbetat ett lagförslag om kvinnors tillträde till statens ämbeten, hvilket kommer att föreläggas stortinget. Enligt detta skola kvinnor kunna bekläda en del statsjänster, när de uppfylla de villkor, som i grundlagen äro stadgade för män och i öfrigt äro i besittning af de egenskaper, som de respektive ämbetena kräfvä.

Lagförslaget innehåller en noggrann förteckning på de ämbeten, som böra stå kvinnor öppna, och dem från hvilka de äro uteslutna. Inom rättskipningen och undervisningsväsendet hafva de så godt som obegränsadt tillträde. Den teologiska banan är däremot stängd för dem, äfvenså naturligt nog militärtjänster. Vidare konsulatbefattningar, polis- och direktörsämbeten och stiftamtmanvärdigheten. Lagförslaget gör ingen skilnad mellan gifta och ogifta, så att det teoretiskt ej skulle vara något hinder för, som en tysk kvinnotidskrift anmärker, »att en äkta man icke endast i hemmet utan äfven på ämbetslokalen skulle kunna ha sin hustru till öfverordnad.» — Beträffande de gifta kvinnorna är regeringen af den mening, att det bör ställas till hvarje kvinnas personliga afgörande huruvida hennes plikter som maka och moder kunna förenas med mottagandet af ett statsämbete.

Med anledning af det norska regeringsförslaget har statsminister Hagerup uttalat bl. a. följande:

»Min ställning till spörsmålet är gifven, i det jag tog initiativet till förslaget. Och naturligtvis är det meningen att lagen ej endast skall vara en lag på papperet. I hvilken utsträckning tillträde skall öppnas, därom råda naturligtvis delade meningar. Men när det en gång öppnats, böra ej flera ämbetsgrenar hållas stängda än de inom hvilka de härskande föreställningarna stå hindrande — såsom exempelvis till de andliga ämbetena.

Kvinnorna ha erhållit rättighet att aflägga ämbetsexamen, och ett stort antal har begagnat sig af denna rättighet. Och de böra äfven få lof att upptaga konkurrensen på dessa områden — det kommer dock näppeligen att ske i någon större utsträckning.»

Kommunal rösträtt för Danmarks kvinnor är en fråga, som just nu står på dagordningen i vårt danska grannland. Regeringen har nämligen framlagt för riksdagen ett förslag om direkt kommunal rösträtt för män och kvinnor. Såframt detta förslag blir lag, — och ännu har riksdagen ej afgjort saken — skola, skriver »Kvinden og Samfundet», »de danska kvinnorna erhålla valrätt och valbarhet till de 'kommunala råd' på samma villkor som för män, och framför allt», heter det vidare, »är det för oss en glädje att lagförslaget, i den form det utgått från 'folketinget', utan förbehåll också gifver de gifte kvinnorna rösträtt på samma villkor som deras män.»

Den internationella kvinnokongressen i Berlin 1904.

I anslutning till världsförbundet *International Council of Women's* generalförsamling kommer en allmän kvinnokongress att hållas i Berlin d. 12—18 juni innevarande år. Förberedelser till detta storartade möte, som skall omfatta kvinnor från hela världen, pågå redan med stor ifver och inbjudningar till representativa kvinnor från olika områden af kvinlig verksamhet ha utsändts för att vinna deras medverkan till fyllandet af programmet. Sådana inbjudningar ha äfven ingått till Sverige, däribland till medlemmar af Fredika-Bremer-Förbundets styrelse:

Kongressen, som äger rum på föranstaltande af det stora tyska kvinnoförbundet, »Bund deutscher Frauenvereine», kommer att arbeta på 4 hufvudsektioner, omfattande frågorna 1) Kvinnobildning; 2) Kvinliga arbets- och yrkesområden; 3) Socialt arbete; 4) Kvinnans rättsliga ställning inom familj och samhälle. De 4 sektionerna arbeta samtidigt inom olika salar i den stora byggnaden Philharmonie, hvilken förhyrts för ändamålet. Under 6 på hvarandra följande förmiddagar från kl. 9—1, sammanträda sektionerna; hälften af tiden är anslagen åt refererande föredrag, den andra hälften åt diskussioner. Eftermiddagarna äro ägnade åt allmänna sammankomster i den stora Philharmonisalen, hvarvid viktiga och aktuella frågor inom den internationella kvinnorörelsen skola behandlas. Det står de föredragande fritt att begagna sig af de 3 språken tyska, franska och engelska. Insända skriftliga berättelser och föredrag mottagas icke, då endast de som personligen närvara hafva ordet. Inbjudningsskrifvelsen är undertecknad af Bund deutscher Frauenvereines ordförande *Frau Marie Stritt* och sekreterare *Olga von Beschwitz*.

Rättelser:

I artikeln »kyrkomötet och äktenskapslagarna» i Dagnys första häfte förekomma några tryckfel, hvilka härmed rättas.

Första raden af artikeln står »1903» — läs: 1893.

Sid. 10, 8 rad. uppfir. står »d. v. s.» — läs: obs.

» 11, 6 » nerifr. » »hvarmed menas» — läs: hvarmed här menas.

» 13, 16 » » » »efter laglig trolofning» — läs: efter tro-

lofning.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur nov. 1903—febr. 1904.

Svensk:

Folkbiblioteksbladet.
Eira.
Folkskolans barn-tidning.
Hälsövännan.
Hemtrefnad.
Hemåt.
Idun.
Jordemodern.
Kyrklig tidskrift.
Läsning för hemmet.
Manufakturisten.
Mot hemmet.
Nordisk tidskrift.
Nya kyrkans tidning.
Ord och bild.
Pedagogisk tidskrift.
Saga.
Sedlighetsvännan.
Social tidskrift.
Statistisk tidskrift.
Svensk bokhandelstidning.
Svensk damtidning.
Svensk läraretidning.
Svensk musiktidning.
Tidning för lärarinnor.
Tidning för Sveriges läroverk.
Tjugonde seklet.
Varia.
Verdandi.

Finländsk:

Finsk tidskrift.
Nutid.

Norsk:

For Hus og Hjem.
For Kirke og Kultur.
Husmoderen.
Moral.
Nylænde.
Urd.
Wærn.

Dansk:

Bog og Naal.
Det ny Aarhundrede.
Kvinden og Samfundet.
Kvindernes Blad.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines.
Die Frauenbewegung.
Monatsbericht des Vereins christlicher Lehrerinnen.
Neue Bahnen.
Nenes Frauenleben.

Engelsk:

The English Woman's Review.
The Nursing Record.
The Woman's Journal.
Womens' employment.

Fransk:

Bulletin de la société des Crèches.
La Femme.
La Vie heureuse.
Revue du Travail.

Böcker insända till Fredrika-Bremer-Förbundet.

(Forts. från häft. 1).

- Jos. Seligmann:** *Dickens, Charles*, Kloçkorna. *Nesbit, E.*, Fem barn och en tomtensisse.
- Fr. Skoglund:** *Blink, Karl*, Ur lifvet. *Gebhardt, W.*, Konsten att blifva energisk. *A. T.*, Mors lilla Olle och andra visor med bilder af *Elsa Beskow*. Dito: Praktupplaga.
- Svensk Läraretidning:** Jultomten 1903. Tummeliten 1903. *Fågel blå*. Tomtefars sagor, N:o 6. Barnbiblioteket Saga. 12. 13. *Berg, Fridtjuf*, Askepåten.
- Svithiods förlag:** *Wallbeck-Hallgren, Torqny*, Djurhistorier från Skansen.
- Wahlström & Widstrand:** *Hearn, Lafcadio*, Exotica. 2:a uppl. Dito. Ny samling. *Stjernström, Edvard*, I franska främlingslegionen. 2:dra samlingen. *Bruun, Laurids*, Kronan. *Deledda, Grazia*, Elias Portolu. *Lindgren, Hellen*, Henrik Ibsen. *Ruhe, Algot*, Den tredje Adam. *Roos, Anna M.*, Valands saga. *Facks, Gunhild*, Prinsessornas Abc-bok. *Henckel-Trapp, Gisela*, Gamla sånglekar.
- Wettergren & Kerber:** *Lindberg, O. L.*, Religiösa meditationer och stämningar. Tredje samlingen.

Anmälan.

Dagny, utgifven af och organ för Fredrika-Bremer-Förbundet, anmäler med **1904** sin 19:de årgång. Tidskriften skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillförene skall *Dagny* beakta kvinnofrågan och alla dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, så väl de praktiska som de intellektuella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt sociala frågor, stå de litterära intressena, i all synnerhet de litteraturalster, som behandla kvinnorörelsen i in- och utlandet, äfven på tidskriftens program. Öfversikter och notiser, kortare berättelser, resebref, biografiska och historiska utkast m. m. skola alljämt rikligt i tidskriften inslyta.

Dagny redigeras af fröken *Lotten Dahlgren*, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1904** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken *Ingeborg Bergström*, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.